

Enheten för utbildningssamordning
Henrik Berglind

Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap – erfarenheter från första året med nya utbildningen

Bakgrund

Grundutbildning för deltidspersonal har av kommunal räddningstjänst såväl som av MSB identifierats som en avgörande förutsättning för den svenska förmågan inom skydd mot olyckor. Den är också en viktig grund för förmågan till räddningstjänst under höjd beredskap. Under 2018 har MSB därför lanserat den nya utbildningen *Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap* (Grib). Utbildningen ska utgöra bottenplattan i kompetensupbyggnaden för deltidspersonal inom svensk räddningstjänst.

Vid planeringen för var utbildningen Grib skulle förläggas togs stor hänsyn till räddningstjänsternas önskemål om geografisk närhet till utbildningen. Utbildningen har utformats för att kunna genomföras så nära kommunerna som möjligt och idag erbjuds utbildningen på 10 olika orter runt om i landet: Luleå, Sandö, Borlänge, Karlstad, Rosersberg, Borås, Jönköping, Växjö, Kalmar och Revinge. Utbildningen har utformats utifrån utvärderingar från såväl tidigare deltagare, som genomförare, och kommunala räddningstjänster. Den är också utformad för att medge så hög grad av flexibilitet som möjligt att ta del av utbildningen på en tid och plats som passar.

Utbildningen syftar till att ge den studerande baskunskaper inom följande ämnesområden: brand, räddning, akut omhändertagande samt farliga ämnen och miljö. Med nämnda kunskaper ska den studerande kunna arbeta i kommunal räddningstjänst med att förbereda och genomföra räddningsinsatser inom vanligt förekommande olyckor. Efter avslutad utbildning, där utbildningens båda kurser har genomförts med godkänt resultat, ska den studerande även kunna medverka i större räddningsinsatser samt under extraordinära händelser i samhället.

Utbildningens upplägg och Räddningstjänsternas delaktighet

Grib är sex veckor lång och är fördelad på två kurser. Kurserna studeras och examineras var för sig.

Kurs 1, kommunal räddningstjänst, består av två kurser och genomförs under tre veckor. Kurs A, Introduktion till yrkesrollen, utgör 2 studiepoäng (2v) och kurs B, Praktik i räddningstjänst, utgör 1 studiepoäng (1v). Den anställdes räddningstjänst har ansvaret för kurs 1B och att då tillhandahålla handledare för den studerande. Kursen examineras dock av ansvariga i kurs 1A.

Ett antal räddningstjänster har upplevt svårigheter kring genomförandet av kurs 1B vilket medfört att olika former av samordning uppkommit. MSB har här gett stöd i form av den handledarutbildning som erbjuds kommunal räddningstjänst. Handledarutbildningen har genomförts på tiotalet orter i landet och hittills har 250 handledare utbildats. Synpunkter har riktats mot de praktiska examinationsuppgifter som ingår i kurs 1B vilket lett till att MSB utreder alternativa sätt att utföra examinationer under kurs 1B.

Vid godkänt resultat av kurs 1 utfärdas ett kursintyg vilket intygar att den studerande har grundläggande förutsättningar för att genomföra operativa uppgifter inom kommunal räddningstjänst.

Kurs 2, Räddningsinsatsen, utgör 3 studiepoäng (3v) och består av en kurs. Vid godkänt resultat av såväl kurs 1 och kurs 2 tillsammans utfärdas ett utbildningsbevis för hela Grib, vilket intygar att den studerande har ökade förutsättningar att genomföra operativa uppgifter inom kommunal räddningstjänst.

Utbildningsbeviset är behörighetsgivande inför vidareutbildning inom räddningsledning samt tillsyn och annan olycksförebyggande verksamhet.

I syfte att utveckla och kvalitetssäkra utbildningen har MSB under 2018 tillhandahållit två stycken instruktörsutbildningar vilka 35 instruktörer från leverantörerna av utbildningen har genomgått.

MSB har även genomfört kvalitetsbesök under kurs 1A på de orter som bedriver Grib. Under besöken har MSB närvarat under lektionstid men även haft samtal med kursansvariga, instruktörer samt studerande. Samtalen har genomförts med fokus på undervisningsmetodik, jämställdhet och mångfald. Det allmänna intrycket är att samtliga orter genomför utbildningen med stort engagemang hos medverkande instruktörer.

I syfte att skapa förutsättningar för utbyte av kunskaper och erfarenheter har under året två stycken nätverksträffar genomförts vid MSB:s skolor. Vid nätverksträffarna har instruktörer från respektive utbildningsanordnare träffats tillsammans med lärare från MSB:s skolor för att arbeta vidare med kvalitetsarbetet. Som ett led i det systematiska kvalitetsarbetet sker revideringsarbeten inom olika områden och vid nätverksträffarna har önskemål och idéer om justeringar som kan utveckla utbildningen framkommit.

Instruktörsutbildningen, handledarutbildningen samt nätverksträffarna har varit viktiga inslag för att säkerställa att utbildningen håller samma kvalitativa nivå vid respektive utbildningsort. Vid dessa aktiviteter, samt vid kvalitetsbesöken och i de utvärderingar som genomförts under året, har utvecklingsmöjligheter identifierats, vilka det arbetas vidare med under 2019.

Utvecklingsmöjligheter

Under 2018 har MSB tillhandahållit 800 utbildningsplatser för Grib kurs 1 och 464 platser för Grib kurs 2, vilket är en väsentlig ökning av antalet platser jämfört med den grundutbildning som tidigare erbjöds. Vid Grib kurs 1 har 630 platser nyttjats och vid Grib kurs 2 har 317 platser nyttjats. Andelen kvinnor har under 2018 uppgått till 12,7 procent. Under året har behovet av utbildningsplatser på kurs 2 ökat i takt med att fler utbildats och synpunkter har framförts från räddningstjänster att de behöver kunna nyttja nyanställd personal i beredskap snabbare än vad Grib-konceptet erbjuder. MSB ser därmed vikten av att öka utbildningsplatserna på kurs 2 ytterligare framöver.

Stora synpunkter fanns inledningsvis om att utbildningsmoment hänförliga till kraven i AFS 2007:7 inte var tillräckliga i Grib. Tidigare utbildningar för aktuell personal (Brandman Deltid och Räddningsinsats) motsvarade inte heller fullt ut kraven som ställs på utbildning i tillämplig AFS. Däremot fanns tillämpad övningar i rökdykningsmoment. Då, liksom nu i Grib, förutsätts räddningstjänsterna själva svara för att kraven på utbildning enligt tillämplig AFS efterlevs. Grib innehåller ett nytt utbildningskoncept som bidrar till ökad förmåga att agera vid andra styrkeförhållanden än vad som traditionellt varit dimensionerande vid insatser med skydds nivå rökdykning.

Viss återhållsamhet med att utnyttja Grib fanns inledningsvis under 2018 från ett antal räddningstjänster. Det är MSB:s uppfattning att en förändring av den inställningen skedde under året och redan under 2018 var det antal studerande som påbörjade Grib större än antalet studerande vid Räddningsinsats under 2017.

Av de utvärderingar som MSB gör för alla genomförda utbildningar kan konstateras att utbildningen till stor del (94 procent) ger ökad kompetens för arbetsuppgifter inom räddningstjänst. Det är också glädjande att 95 procent i hög eller mycket hög grad rekommenderar utbildningen för andra. MSB konstaterar också att alla de lärare och instruktörer som genomför utbildningen anses ha mycket hög ämneskompetens och god pedagogisk förmåga.

Vägen framåt

Arbetet med Grib har syftat till att möjliggöra en kvalitativ och likvärdig grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap över hela landet. Utbildningens genomförande ska inte inverka negativt på rekryteringen av deltidsbrandmän. Genom en geografisk spridning av genomförandet, ett nära samarbete med kommunala räddningstjänster, och utökning av

utbildningsplatser skapas bättre förutsättningar att ta del av utbildningen. Grib har i stort nått avsedd effekt, men arbete kvarstår för att nå ambitionerna fullt ut.

MSB konstaterar att första året har medfört flera utmaningar, både i att kommunicera utbildningens upplägg, men också i att hantera fler utbildningsplatser samt att etablera och förtäta samarbetet med aktörer som genomför utbildningen på MSB:s uppdrag. Det har också medfört utmaningar för flera räddningstjänster att anpassa planering, och möjliggöra för medarbetare att genomgå utbildningen.

För 2018 prioriterades utbildningsplatser i första delen av Grib, Kommunal räddningstjänst (kurs 1), vilket gav fler utbildade än i tidigare utbildning, samtidigt som det skapat utmaningar för MSB att tillhandahålla tillräckligt med utbildningsplatser i utbildningens andra del, Räddningsinsatsen (kurs 2).

Under året har MSB haft dialog med flera räddningstjänster, inte minst de som av olika skäl inte skickat medarbetare på utbildningen. I dialogerna kan det konstateras, att även om utbildningen på flera sätt blivit uppskattad, återstår arbete framåt för att tillgodose önskemål och behov. MSB kommer därför bl.a. under 2019 öka utbildningsplatserna för kurs 2, med hjälp av de extra medel som regeringen tilldelat myndigheten.

En av nycklarna för att Grib ska bli riktigt bra, är ett nära samarbete mellan MSB och räddningstjänster i allmänhet, och i synnerhet gällande utbildningens praktikdel, delkurs 1B. För 2017-2018 har flera hundra handledare utbildats, och utbildning erbjuds kontinuerligt och geografiskt spritt. MSB avser också att ta fram en certifierande utbildning för de räddningstjänster som önskar examinera sina medarbetare under praktikdelen av utbildningen (delkurs 1B, Praktik i räddningstjänst), istället för att som nu bli examinerade av MSB. Mer information om detta kommer under våren 2019.

Den individuella studieplaneringen som görs tillsammans mellan den anställda och räddningstjänsten där också praktiken planeras in, är central för en smidig och ändamålsenlig utbildningsgång. Grib medger hög grad av flexibilitet i att välja när och var man vill utbildas. MSB kommer sträva efter att öka den flexibiliteten genom att utöka antalet platser redan under 2019.

Efter skogsbränderna 2018 gav regeringen till MSB i uppdrag att se över behoven inom bl.a. kompetens inom skogsbrandsbekämpning. Med anledning av uppdraget har MSB till regeringen föreslagit att en särskilt skogsbrandsutbildning för Grib ska tas fram, och erbjudas från 2021. Mer om det finns att läsa i [slutredovisningen](#) av uppdraget.

MSB fortsätter att utveckla det systematiska kvalitetsarbetet för utbildningen, tillsammans med aktörer som genomför utbildningen på MSB:s uppdrag, och i dialog med räddningstjänster. Utbildningens innehåll och upplägg utvecklas

kontinuerligt och systematiskt. MSB värdesätter en kontinuerlig dialog med räddningstjänster kring utbildningens innehåll och upplägg.